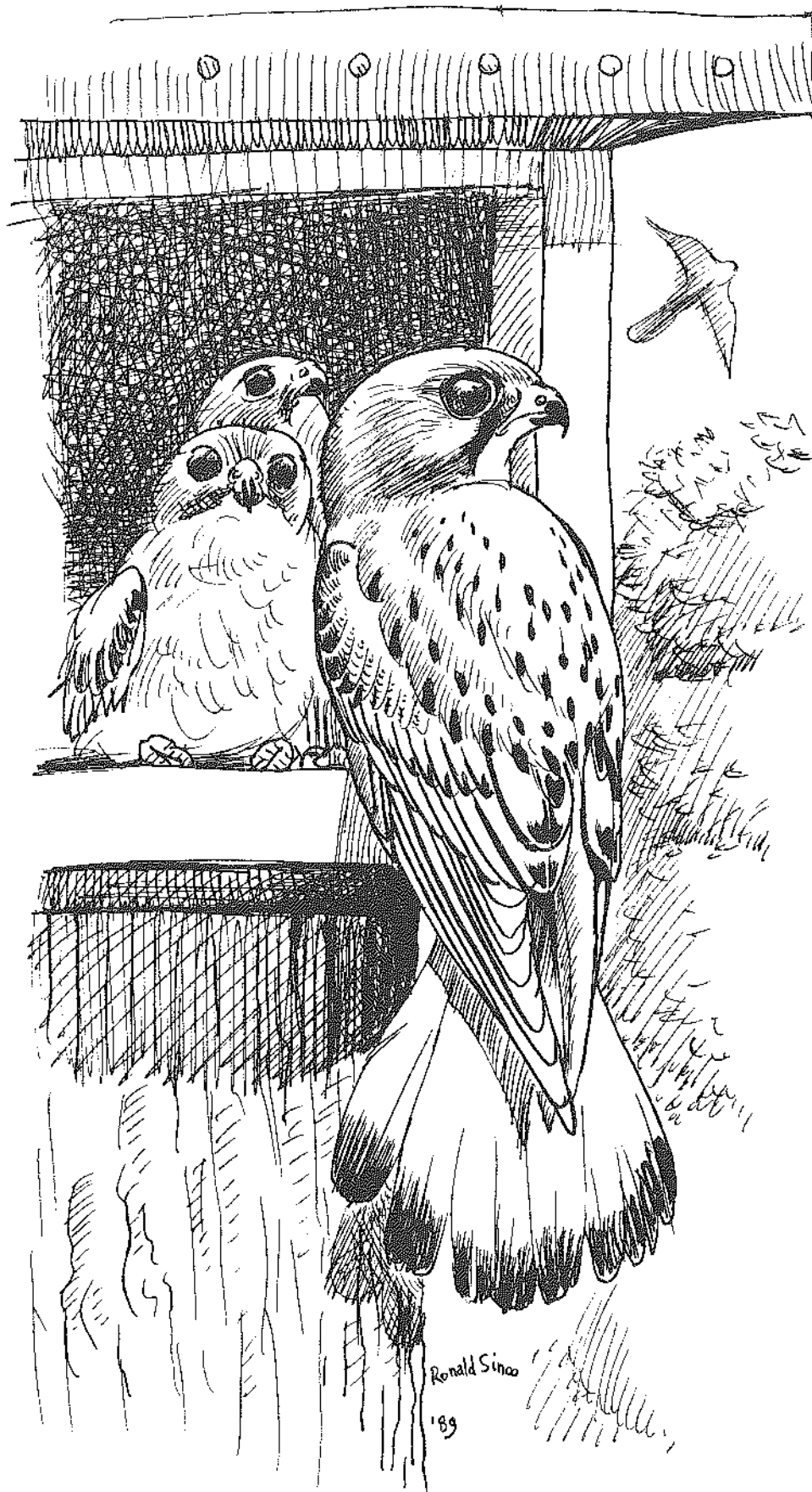

NESTKASTENVERSLAG 1989

NESTKASTENVERSLAG

.1989

Dick A. Jonkers

Dick A. Jonkers
Subgroep Nestkasten

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken
Hilversum, januari 1990   Uitgave : 68

Illustraties : I.O.O., Marius Kolvoort, P.V.Rasmussen, Ronald Sinoo

Typewerk : Marijke de Graaf

C Copyright 1989.- Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum

De produktie van deze uitgave kwam tot stand onder auspiciën van het Biogeografisch Informatiecentrum (BIC) van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Overname van gegevens is toegestaan met bronvermelding. (BIC 90.08).

Inhoud

	Blz.
1 . Inleiding	2
2 . Jaarverslag 1989	3
3 . Gecontroleerde terreinen en medewerkers	5
4 . Overzicht van typen nestkasten	6
5 . Zoogdieren in nestkasten	7
6 . Insekten in nestkasten	7
7 . Vernielingen van kasten	7
8 . Mislukte broedsels	8
9 . Totalen van de broedgegevens per soort per gebied	9
10. Broedgegevens per soort in het hele onderzoekgebied	13
11. Bijzonderheden	14
12. Praktijkervaringen met kartonnen nestkasten	16
13. Geraadpleegde literatuur	18
 Bijlage	 19

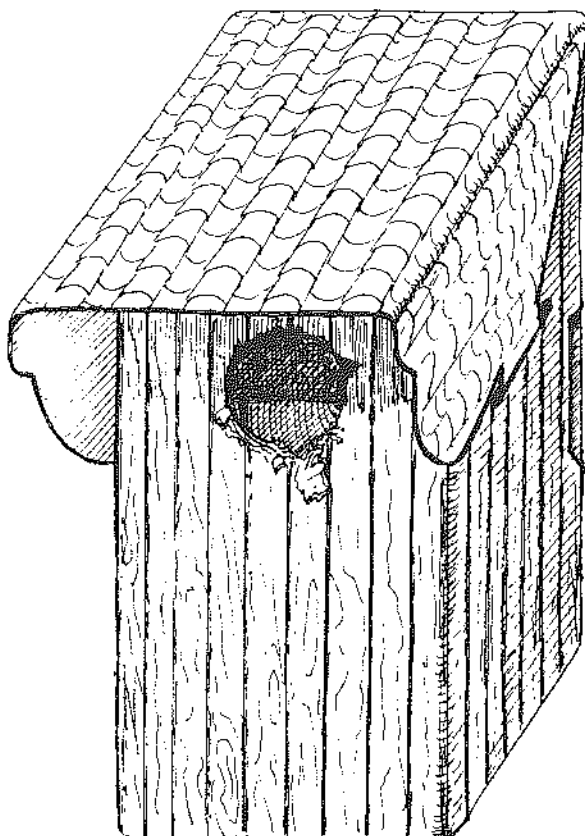
1. Inleiding

Dit verslag is het twintigste dat verschijnt in de reeks die in 1964 werd ingezet. Zesentwintig jaar onafgebroken nestkastonderzoek in het Gooi en veelal in dezelfde terreinen. Een reeks om trots op te zijn!

Een van de doelstellingen bij de oprichting van de vogelwerkgroep was bundeling van activiteiten. Nu het milieu in is en monitoring een modewoord is geworden past het ons om binnen afzienbare tijd onze monitoringreeks eens te gaan bewerken.

Ten dele is dat al gebeurd voor het boek 'Vogels tussen Vecht en Kem'.

In 1989 vond er ook een apart onderzoek plaats. Op verzoek van Vogelbescherming werden kartonnen nestkasten getest. De broedgegevens zijn niet allen verwerkt in alle tabellen. Een apart relaas over het wel en wee van de vogels en de kasten is tevens in dit verslag opgenomen.

Rondbt Str.

2. Jaarverslag

De in het vorige verslag vermelde trend heeft zich voortgezet. Maar liefst 33 verschillende terreinen met in totaal 984 kasten werden gecontroleerd. In feite zouden er meer dan 1000 kasten gecontroleerd worden, maar door ziekte en zeer drukke werkzaamheden werden een nieuw terrein, de Theosofische Vereniging bij Naarden en Oud-Bussem, niet gedaan. Met dit grote aantal nestkasten is de subgroep Nestkasten van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken koploper voor wat betreft het coördineren in ons land. Dat is niet ons enige wapenfeit. Voor zover bekend is er nergens ooit zo lang achtereen, nu al 20 jaar gecoördineerd onderzoek verricht. Als leverancier van gegevens voor de werkgroep Nest(kast)onderzoek van SOVON staan wij op eenzame hoogte. Alle gegevens vanaf 1984 zijn op de jaarstaten van deze werkgroep overgenomen voor zover dat niet door de controleurs zelf al was gebeurd. Verder is alles per kast, wanneer de gegevens hiervan beschikbaar waren op zogenaamde nestkaarten overgezet.

Om het onderzoek nog zinvoller te maken is het zaak bij elke controle alles zo nauwkeurig mogelijk te noteren. Wanneer de controleur zelf de gegevens niet op nestkaarten zet, wordt toezending van de aantekeningen of een kopie daarvan op hoge prijs gesteld.

Van drie controleterreinen, De Beek bij Bussum, Kwekerij Gooi- en Eemlust bij Eemnes en het Dassenbos bij Hilversum kunnen de gegevens waarschijnlijk gebruikt worden voor echt wetenschappelijk onderzoek. Dit in het kader van een door het Rijksinstituut voor Natuurbeheer uitgevoerd onderzoek naar de invloed van wegen op populaties van broedvogels.

Verder ligt in het verschiet een mogelijke bijdrage aan een onderzoek naar de invloed van "zure" regen op broedvogels.

Uit een recent onderzoek in Nederland, dat zelfs het gezaghebbende tijdschrift Nature heeft bereikt, is gebleken dat hollenbroeders onder invloed van zure regen o.a. eieren met afwijkende pigmentering en zonder eischaal gaan leggen.

Het onderzoekterrein lag op zandgronden evenals het Gooi.

Terug naar eigen onderzoek. Maar liefst negentien verschillende soorten vogels werden broedend in de kasten aangetroffen. Dat aantal lijkt heel wat, maar is betrekkelijk. De Kool- en Pimpelmees nemen het overgrote deel van de kasten in beslag. In een aantal terreinen stopten de controleurs de gaten dicht en maakte deze vanaf eind april weer open. Deze methode bedoeld om andere soorten te bevoordelen, had niet het gewenste resultaat. De kasten werden toch nog door Koolmezen bezet. Het tot de nok vullen van de kasten met houtspaanders leverde wel iets op (zie bijzonderheden). Het verdient aanbeveling deze proef op bescheiden schaal voort te zetten. Verder is het wenselijk het kastenbestand te saneren en andere typen dan mezenkasten op te hangen.

Met drie paren was de Torenvalk behoorlijk in de kasten vertegenwoordigd. Hoewel 1988 voor zijn belangrijkste prooidier,

de Veldmuis, een topjaar was, waren er aanwijzingen dat de populatie daarvan nog niet ingestort was (- jaar), maar nog doorliep tot in 1989. Niet alle kasten hangen op goede plekken. De bezetting kan worden verbeterd door de kasten langs randen van open gebieden te hangen en zorg te dragen voor goed aanvliegmogelijkheden.

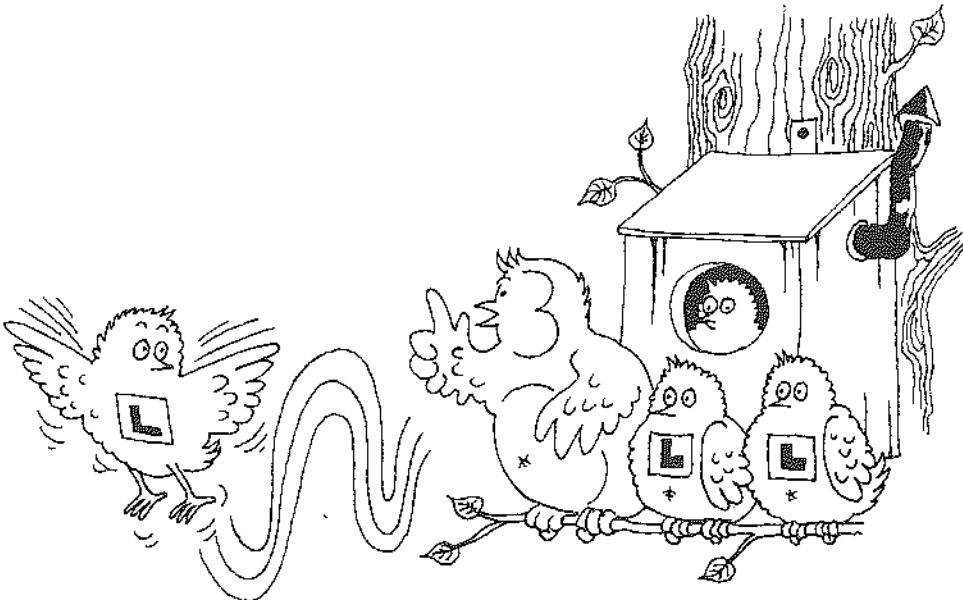
Het broeden van Holenduiven werd zonder uitzondering laat in het seizoen geconstateerd. In een aantal gevallen bezetten de Holenduiven de kasten pas, nadat eerdere bouwers en hun jongen daaruit waren verdwenen. Het broeden van een paar Houduiven in een uilenkast was een opmerkelijk verschijnsel (zie bijzonderheden). De Bosuil kwam op plaatsen waar deze voorgaande jaren broedde, daar nu niet toe, terwijl in andere kasten die vorige jaren niet bezet waren nu wel broedparen voorkwamen.

Roodborst en Tjiftjaf, normaliter geen holenbroeders werden in het verleden ook al eens als broedvogel vastgesteld (zie Jonkers et al 1987).

De Bonte Vliegenvanger bezette 6,5% van de kasten, waarbij soms zoals gebruikelijk oorspronkelijke bewoners werden verdreven. Per nest vlogen gemiddeld vier jongen uit, een normaal gemiddelde. De Koolmees was de dominante soort in de kasten met een bezetting van 60,3%. De Pimpelmees was de tweede talrijke soort met een bezetting van 23,3%.

Van de overige soorten waren de aantallen klein.

Het gemiddelde aantal uitgevlogen jongen per nest was bij de Koolmees 5,8 voor het eerste broedsel en 3,0 voor het tweede. Bij de Pimpelmees was dit respectievelijk 6,7 en 5,3. De Bonte Vliegenvanger had gemiddeld 4,4 uitgevlogen jongen per nest.

3. Tabel 1. Gecontroleerde terreinen en medewerkers

Naam gebied	Aantal kasten	Controleur
Aardjesberg	12	A.Vermeule
Bikbergen	62	H.Westendorp
Bockestein	58	L. & J. Hartog
Conferentieoord Hoorneboeg	23	G.Mijnhout
Crailo	38	W.E.Cohen
Dassenbos	24	M.Doornveld, B.v.Poelgeest
De Beek	13	E.Schüssler
De Cruysberg	16	W.v.d.Brink
De Snip	28	M.v.d.Water
Fransche Kamp	42	F.Beffers
Gooilust	22	T.v.d.Meulen
Heidebloem	17	C.A.Pouw
Hilverbeek	42	E.Majoor
Hilversums Wasmeer(binnen raster)	17	D.A.Jonkers
Hilversums Wasmeercomplex	47	J.J.v.Eijden
Hoorneboeg	17	A.de Later, A.Bakker
Juliana-oord	20	F.H.v.d.Weijer
Kamp Crailo	19	W.v.d.Brink
Kol.v.d.Palmkazerne	10	W.v.d.Brink
Kwekerij Gooi-en Eemlust	41	F.Majoor
Korp.v.Opheusdenkazerne	64	C.de Rooy
Laarder Wasmeer	55	W.Leclercq, W.Jongkoen
Oud-Cruysbergen	13	W.v.d.Brink
Postiljonheide	30	Postiljonvrijwilligers
Bussumse Waterleiding	30	W.Weitjens
Ruinedorp Crailo	14	W.v.d.Brink
Schaep en Burgh	26	C.Schouten
Sypesteyn	32	E.Majoor
Smithuysbos-noord	30	H.W.de Soete
Smithuysbos-zuid	21	W.Mijnhout
Spanderswoud	64	N.J.Dingemans
Westbatterij Muiden	9	W.v.d.Brink
Zwarte Berg	28	N.Rempe
Totaal aantal kasten	984	

4. Tabel 2. Overzicht van de typen nestkasten

Mezenkasten	710
Selektieve kasten	60
Superselektieve kasten	8
Roodstaartkasten	20
Vliegenvangerkasten	38
Boomkruiperkasten	27
Bosuilkasten	20
Steenuilkasten	2
Torenvalkkasten	10
Vleermuiskasten	3
Holenduifkasten	2
Spechtenkasten	10
Spreeuwenkasten	24
PVC	-
Kartonnen kasten	15
Driehoekkasten	6
Niet gespecificeerd	-
Totaal	966

5. Tabel 3. Zoogdieren in nestkasten

Bikbergen	: 04-04,12-04,01-06	1 Rosse Vleermuis
Conferentie-oord Hoorneboeg	: 11-05 nazomer	Eekhoorn Dwergvleermuis in diverse kasten
Hoorneboeg	: 25-04	1 Dwergvleermuis
Hilversums Wasmeercomplex	: 28-06,08-07	1 ex. Vleermuis spec.
Kwekerij Gooi-en Eemlust	: 17-05	Eekhoornnest
Smithuyserbos-noord	: begin april	4 jonge Eekhoorns
Zwarte Berg/Hoorneboeg	: 16-06	1 Grootoorvleermuis

6. Tabel 4. Insekten in nestkasten

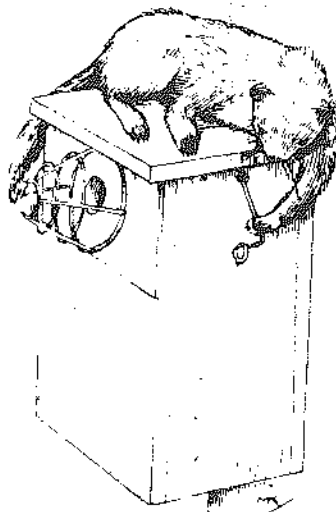
Bikbergen	: 15-05,23-05	Wesp in twee kasten
Idem	: begin broedseizoen	Kevertjes in diverse kasten
Boekesteyn	: 15-05	Wesp, nest
Idem	: 14-06	Idem
Idem	: 14-06	1 Spin spec.
De Beek	: 21-06	Hommels
Hilversums Wasmeer	: 03-06	Wesp, nest in kartonnen kast
Juliana-oord	: 25-04	1 Kever spec.
Idem	: 25-04,04-06,14-06,24-06	8 Spin (spec.)
Idem	: 25-04	1 Rups (spec.)
Idem	: 04-06	Vlieg (spec). Diverse maden op dode jongen
Idem	: 04-06	Oorworm, diverse ex.
Idem	: 14-06	Springstaart (spec), diverse exemplaren

7. Tabel 5. Vernielingen van kasten

	aantal door mens	aantal door specht	anders	onbekend
Bikbergen	3(één door windbuks!)	-	-	-
Boekesteyn	-	-	4	-
De Beek	6	-	-	-
Heidebloem	-	2	wind	-
Hilversums Wasmeer	-	1	-	-
Juliana-oord	-	3	-	-
Kamp Crailo	2	-	-	-
Ruinedorp Crailo	2	-	-	-

8. Tabel 6. Mislukte broedsels

<u>Gebied</u>	<u>Vogelsoort</u>	<u>Aantal broedsels</u>	<u>Oorzaak</u>
Bikbergen	Koolmees	2	Fekhoorn?
	Pimpelmees	1	?
Boekesteyn	Koolmees	1	?
	Pimpelmees	2	?
	Bonte Vliegenvanger	1	?
	Boomklever	1	?
	Boomkruiper	1	?
Bussumse Waterleiding	Bosuil	1	?
	Grote Bonte Specht	1	?
	Koolmees	2	?
Conferentie-oord			
Hoorneboeg	Holenduif	1	Roof door?
	Koolmees	8	idem
	Pimpelmees	1	idem
	Gekraagde Roodstaart	1	idem
Dassenbos	Koolmees	2	Bonte Vliegenvanger
	Gekraagde Roodstaart	1	Grote Bonte Specht
De Beek	Koolmees	1	?
De Cruysberg	Koolmees	1	?
Heidebloem	Koolmees	1	Grote Bonte Specht
	Pimpelmees	1	idem
Hilversums Wasmeer-complex	Koolmees	4	?
	Pimpelmees	2	?
Hoorneboeg	Koolmees	2	?
	Bonte Vliegenvanger	2	Koolmees?
Juliana-oord	Koolmees	4	Grote Bonte Specht
	Pimpelmees	1	idem
Korporaal van Oudheusdenkazerne	Koolmees	5	Plundering door?
	Pimpelmees	6	idem
	Ringmus	1	idem
Schaep en Burg	Pimpelmees	1	?
Smithuyserbos-noord	Koolmees	1	?
Smithuyserbos-zuid	Koolmees	1	?
	Pimpelmees	1	?
Zwarte Berg/Hoorneboeg	Koolmees	1	?

9. Tabel 7. Totalen van de broedgegevens per soort per gebied.

Gebied	Aantal broedsels			Datum 1e ei	1e broedsel			2e broedsel		
	le	2e	tot		ei	tot. juv.	aantal uitg. juv.	ei	tot. juv.	aantal uitg. juv.
<u>Torenvalk</u>										
Kwekerij Gooien Beemlust	2	-	2	?	?	?	?	-	-	-
Postiljonheide	1	-	1	?	?	3	3	-	-	-
<u>Bosuil</u>										
Bussumse Waterleiding	1	-	1	+19-04	3	-	-	-	-	-
Laarder Wasmeer	1	-	1	?	4	3	3	-	-	-
Smithuysersbos-zuid	1	-	1	?	2	2	2	-	-	-
<u>Holenduif</u>										
Boekesteyn	1	-	1	?	2	2	2	-	-	-
Bussumse Waterleiding	1	-	1	+02-06	2	2	2	-	-	-
Conferentie-oord	1	-	1	?	2	-	-	-	-	-
Horneboeg										
Hilverbeek	1	-	1	?	2	2	2	-	-	-
Sypesteyn	1	-	1	?	2	2	2	-	-	-
<u>Houtduif</u>										
Oud Cruysbergen	1	-	1	08-05	3	3	3	-	-	-
<u>Grote Bonte Specht</u>										
Bussumse Waterleiding	1	-	1	11-05	6	5	-	-	-	-
<u>Gekraagde Roodstaart</u>										
Conferentie-oord	1	-	1	09-06	7	-	-	-	-	-
Horneboeg										
Dassenbos	2	-	2	09-05	6	0	0	-	-	-
Laarder Wasmeer	1	-	1	03-05	7	7	5	-	-	-
<u>Roodborst</u>										
Korporaal van Oudheusden kazerne	1	-	1	13-04	6	6	6	-	-	-
<u>Tjiftjaf</u>										
Heidebloem	2	-	2	?	14	14	14	-	-	-
<u>Bonte Vliegenvanger</u>										
Bikbergen	1	-	1	14-05	7	7	7	-	-	-
Boekesteyn	3	-	3	10-05	11	11	11	-	-	-
Bussumse Waterleiding	1	-	1	18-05	6	4	4	-	-	-
Dassenbos	4	-	4	+08-05	19	19	19	-	-	-
De Cruysberg	1	-	1	27-05	4	4	4	-	-	-
Fransche Kamp	8	-	8	23-05	52	39	39	-	-	-
Hilversums	6	-	6	?	?	?	25	-	-	-
<u>Wasmeercomplex</u>										
Horneboeg	5	-	5	12-05	27	17	16	-	-	-
Juliana-oord	1	-	1	?	5	5	5	-	-	-
Kamp Crailo	1	-	1	29-05	4	4	4	-	-	-
Laarder Wasmeer	3	-	3	08-05	18	14	14	-	-	-

1989

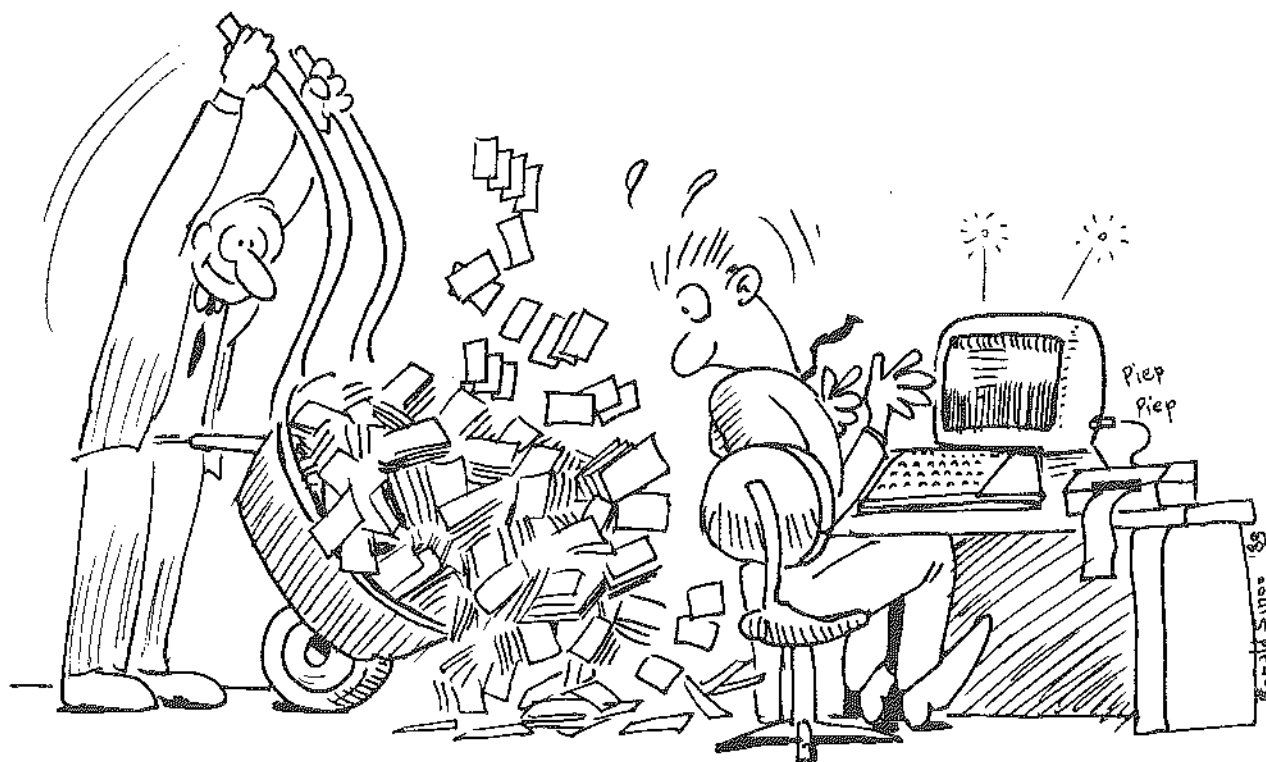
Gebied	Aantal broedsels			Datum 1e ei	1e broedsel			2e broedsel		
	1e	2e	tot		tot. ei	juv. aantal	uitg. juv.	tot. ei	juv. aantal	uitg. juv.
Spanderswoud	1	-	1	03-05	6	4	4	-	-	-
Smithuyserbos-zuid	1	-	1	16-05	6	6	6	-	-	-
Sypesteyn	1	-	1	28-05	5	5	5	-	-	-
<u>Grauwe Vliegenvanger</u>										
Zwarte Berg/ Hoorneboeg	3	-	3	?	15	15	15	-	-	-
<u>Koolmees</u>										
Aardjesberg	9	2	9	15-04	80	60	60	18	9	8
Bikbergen	24	-	24	18-04	195	177	144	-	-	-
Boekesteyn	12	-	12	28-04	96	94	92	-	-	-
Crailo	18	-	18	?	131	124	124	-	-	-
<u>Conferentie-oord</u>										
Hoorneboeg	10	1	11	15-04	79	23	14	5	3	3
Dassenbos	14	2	16	+19-04	116	112	104	5	2	1
De Beek	6	-	6	+16-04	54	41	41	-	-	-
De Cruysberg	3	1	4	18-04	21	19	19	3	-	-
De Snip	20	-	20	14-04	?	140	140	-	-	-
Fransche Kamp	28	-	28	29-04	237	166	166	-	-	-
Gooilust	3	-	3	03-05	26	26	26	-	-	-
Heidebloem	9	3	12	14-04	87	82	82	27	27	27
Hilverbeek	9	-	9	28-04	63	57	50	-	-	-
<u>Hilversums Wasmeer</u>										
complex	16	4	20	?	?	?	81	?	?	?
Hilversums Wasmeer	7	-	7	24-04	57	50	49	-	-	-
Hoorneboeg	14	7	21	10-04	75	57	56	22	21	10
Kamp Crailo	10	-	10	03-04	98	94	94	-	-	-
<u>Kolonel v.d.</u>										
Palm kazerne	6	-	6	03-04	43	41	41	-	-	-
Laarder Wasmeer	39	-	39	11-04	335	264	254	-	-	-
<u>Korporaal van</u>										
Oudheusden kazerne	27	1	28	11-04	212	159	158	8	8	8
<u>Kwekerij Gooi-</u>										
en Eemlust	14	-	14	?	?	?	?	?	?	?
Oud Cruysbergen	3	-	3	28-04	20	20	19	-	-	-
Postiljonheide	21	-	21	?	?	?	?	-	-	-
Ruinedorp Crailo	5	-	5	13-04	27	25	25	-	-	-
Schaep en Burg	8	-	8	16-04	60	56	52	-	-	-
<u>Smithuyserbos-</u>										
noord	11	1	12	?	96	89	87	6	6	6
<u>Smithuyserbos-</u>										
zuid	7	-	7	26-04	48	31	31	-	-	-
Spanderswoud	18	-	18	22-04	131	91	84	-	-	-
Sypesteyn	4	-	4	21-04	33	33	33	-	-	-
Westbatterij	1	-	1	?	10	10	10	-	-	-
<u>Zwarte Berg/</u>										
Hoorneboeg	17	-	17	?	152	152	145	-	-	-
<u>Pimpelmees</u>										
Aardjesberg	3	2	5	15-04	29	25	25	14	12	12
Bikbergen	22	-	22	18-04	107	98	90	-	-	-
Boekesteyn	11	-	11	28-04	82	74	74	-	-	-

PM

Gebied	Aantal broedsels			Datum le ei	1e broedsel			2e broedsel		
	le	2e	tot		tot. ei	juv. uitg. juv.	aantal juv.	tot. ei	juv. uitg. juv.	aantal juv.
Bussumse Waterleiding	4	-	4	09-04	50	44	44	-	-	-
Conferentie-oord										
Hoorneboeg	5	-	5	06-04	47	37	35	-	-	-
Crailo	10	-	10	?	80	76	76	-	-	-
Dassenbos	3	-	3	21-04	19	10	10	-	-	-
De Beek	3	-	3	+10-04	33	33	33	-	-	-
De Cruysberg	5	1	6	05-04	36	27	27	3	-	-
De Snip	3	-	3	11-04	?	27	27	-	-	-
Fransche Kamp	2	-	2	29-04	29	25	25	-	-	-
Gooilust	2	-	2	03-05	15	15	15	-	-	-
Heidebloem	3	-	3	14-04	36	22	19	-	-	-
Hilverbeek	11	-	11	17-04	91	76	68	-	-	-
Hilversums Wasmeer	1	-	1	24-04	12	10	10	-	-	-
Hilversums Wasmeer complex	4	2	6	?	?	?	16	-	-	-
Juliana-oord	5	-	5	07-04	44	40	40	-	-	-
Kamp Crailo	3	1	4	03-04	33	31	31	9	9	9
Kolonel v.d. Palm kazerne	3	1	4	03-04	31	31	31	-	-	-
Kolonel van Oudheusden kazernel3	1	1	14	05-04	131	89	89	9	3	0
Kwekerij Gooien Hemlust	14	-	14	?	?	?	?	?	?	?
Laarder Wasmeer	6	-	6	09-04	52	48	48	-	-	-
Postiljonheide	8	-	8	?	?	?	?	-	-	-
Ruinedorp Crailo	5	-	5	13-04	61	59	59	-	-	-
Schaep en Burg	3	-	3	15-04	26	20	12	-	-	-
Smithuyserbos-noord	4	-	4	?	39	37	36	-	-	-
Smithuyserbos-zuid	2	-	2	21-04	24	15	7	-	-	-
Spanderswoud	6	-	6	12-04	48	46	46	-	-	-
Sypesteyn	7	-	7	21-04	71	55	54	-	-	-
Zwarte Berg/Hoorneboeg	7	-	7	?	56	56	56	-	-	-
<u>Zwarte Mees</u>										
Gooilust	1	-	1	03-05	10	10	10	-	-	-
Hilversums Wasmeer complex	?	2	2	?	?	?	?	8	8	8
Hoorneboeg	1	-	1	05-04	8	8	8	-	-	-
Smithuyserbos-noord	2	-	2	?	17	15	15	-	-	-
Smithuyserbos-zuid	2	-	2	16-04	15	15	15	-	-	-
Spanderswoud	1	-	1	23-05	11	11	10	-	-	-
Zwarte Berg/Hoorneboeg	1	-	1	05-04	8	8	8	-	-	-
<u>Kuifmees</u>										
Dassenbos	1	-	1	+07-05	5	5	4	1	1	1

Gebied	Aantal broedsels			Datum 1e ei	1e broedsel			2e broedsel		
	1e 2e	3e	4e		tot. ei	juv.	aantal uitg. juv.	tot. ei	juv.	aantal uitg. juv.
<u>Glanskop</u>										
De Boek	1	-	1	+26-04	9	9	9	-	-	-
<u>Boomklever</u>										
Bikbergen	1	-	1	19-05	8	7	5	-	-	-
Bokesteyn	2	-	2	30-04	8	8	8	-	-	-
Gooilust	1	-	1	03-05	6	6	6	-	-	-
Juliana-oord	2	-	2	?	13	13	6	-	-	-
Korporaal van										
Oudheusden kazernel	-	-	1	21-04	7	7	7	-	-	-
Schaep en Burg	2	-	2	16-04	15	15	15	-	-	-
<u>Boomkruiper</u>										
Bokesteyn	1	-	1	10-06	5	-	-	-	-	-
Hilverbek	1	-	1	22-05	5	5	5	-	-	-
Hilversums Wasmeer complex	2	-	2	?	?	?	8	-	-	-
<u>Ringmus</u>										
Korporaal van										
Oudheusden kazerne	2	2	4	20-04	12	12	12	10	5	5
Kwekerij Gooilust	1	?	1	?	?	?	?	?	?	?
Sypesteyn	2	-	2	02-05	9	9	5	-	-	-
Westbatterij	8	6	14	12-05	29	29	29	24	24	24
<u>Spreeuw</u>										
Korporaal van										
Oudheusden kazerne	2	-	2	17-04	12	12	12	-	-	-
Kwekerij Gooi- en Eemlust	1	?	1	?	?	?	?	?	?	?
Sypesteyn	3	-	3	21-04	16	15	14	-	-	-

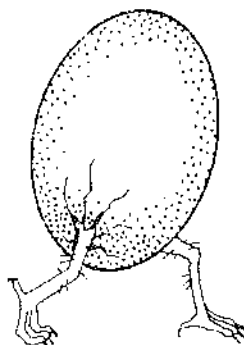
10. Broedgegevens per soort in het hele onderzoekgebied

Voor het hele onderzoekgebied zijn in onderstaande tabel de broedgegevens samengevat. Voor de totalen zijn alleen de gebieden gebruikt waarvan de gegevens waren ingevuld en hierop zijn ook de gemiddelden gebaseerd.

Tabel 8. Totalen van de broedgegevens per soort in het hele onderzoekgebied

	aantal			datum 1e ei	1e broedsel			2e broedsel		
	broedsels	le 2e tot	3e tot		tot.	aantal juv. uitg.	juv.	tot.	aantal juv. uitg.	juv.
Torenvalk	3	-	3	?	?	?	?	-	-	-
Holenduif	5	-	5	+02-06	10	8	8	-	-	-
Houtduif	1	-	1	08-05	3	3	3	-	-	-
Bosuil	3	-	3	?	9	5	5	-	-	-
Grote Bonte Specht	1	-	1	11-05	6	5	-	-	-	-
Gekraagde Roodstaart	6	-	6	03-05	26	12	10	-	-	-
Roodborst	1	-	1	13-04	6	6	6	-	-	-
Tjiftjaf	2	-	2	?	14	14	14	-	-	-
Bonte Vliegenvanger	40	-	40	03-05	188	157	156	-	-	-
Grauwe Vliegenvanger	3	-	3	?	15	15	15	-	-	-
Koolmees	391	22	413	03-04	2567/2293/2281			94	77	63
Pimpelmees	178	8	186	03-04	1282/1126/1103			32	24	21
Zwarte Mees	9	3	12	05-04	70	68	67	17	17	17
Kuifmees	1	-	1	+07-05	5	5	4	1	-	1
Glanskop	1	-	1	+26-04	9	9	9	-	-	-
Boomklever	9	-	9	16-04	15	15	15	-	-	-
Boomkruiper	5	1	6	03-05	6	4	4	1	-	-
Ringmus	13	?	21	20-04	50	50	46	?	?	?
Spreeuw	6	-	6	17-04	42	41	40	-	-	-

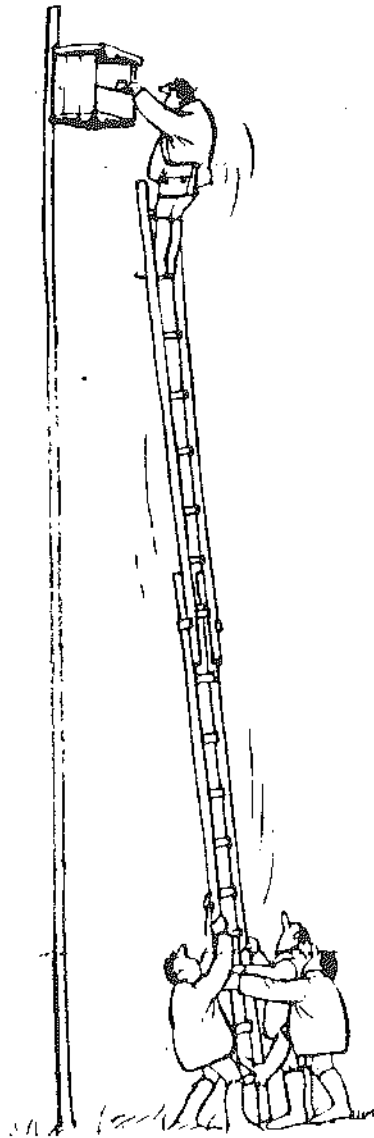
Ringgegevens Een op 18 mei 1988 op het Conferentie-oord Hoorneboeg geringde Pimpelmees werd op 7 mei 1989 een kast verder aangetroffen.

11. Bijzonderheden

- Het komt nogal eens voor dat broedsels in kasten met grote openingen geroofd of verstoord worden door Bekhoorns. De mate waarin dit gebeurt verschilt van jaar tot jaar. In gebieden waarin dit verschijnsel zich manifesteert zou eens geprobeerd kunnen worden zogenaamde marterkorfjes voor het vlieggat aan te brengen. In het buitenland schijnt deze preventieve methode succesvol te zijn.
- Op Oud-Cruysbergen in Bussum broedde een Houtduif in een bosuilkast en bracht daar drie jongen groot. De kast was een kistmodel met een gat van 15 cm. De controleur had in de kist zaagsel en takjes gedeponereerd. In Glutz von Blotzheim & Bauer (1980) wordt vermeld dat drie eieren in een broedsel van een Houtduif steeds betrekking hebben op meer dan één vrouwtje of meer dan één broedsel. In dit geval was daar geen enkele aanwijzing voor te vinden. Het komend seizoen gaat boeiend worden. Komt de Houtduif weer terug in dezelfde kast en wat gaat er dan gebeuren? Als hij daarin weer gaat broeden zal er intensief bij de kast moeten worden waargenomen.
- In een kast op Boekesteyn werd op 14 juni een dode volwassen Pimpelmees aangetroffen tussen vier grote boomkleverjongen. Tijdens de controle van 2 juni waren er nog vijf vrij grote boomkleverjongen in de kast aanwezig.
- Op de Aardjesberg werd op 14 april een dode Koolmees op het nest gevonden, die werd verwijderd. Daarna werd het nest weer bezet door een ander exemplaar.
- In het Laarder Wasmere complex bevond zich in een kast met vijf jonge Koolmezen een jonge vliegvlugge Pimpelmees. Het komt wel meer voor dat in kasten waarin al eieren lagen en die later werden bezet door Kool- of Pimpelmezen, jongen van het oorspronkelijke broedsel worden grootgebracht.
- Tussen drie jonge Koolmezen in een kast in het gebied van de Provinciale Waterleiding in Bussum was een jonge Pimpelmees aanwezig.
- In hetzelfde gebied lagen in een kast 22 eitjes van een Koolmees. Tien jongen vlogen hier uit. Waarschijnlijk hebben we hier te maken met legsel van twee vrouwtjes, waarvan er één verdreven is. Hoe de verhouding uitgekomen jongen van het eerste legsel tot die van het tweede is geweest, viel niet na te gaan.
- Een kast voor een Bosuil, pas eind maart in het terrein van de Provinciale Waterleiding in Bussum opgehangen, raakte toch nog bezet. Op 21 april lagen er drie eieren in, waarvan er één met een ontwikkeld jong in het ei, dat op 18 mei kapot was. Bij de controle van 18 mei lagen er twee eieren van een Holenduif in. Het komt geregeld voor dat na het verlaten van de kast door Bosuilen of Torenvalken laat in het seizoen Holenduiven er een legsel in groot brengen.
- Van acht dode jongen en een pimpelmeesei die op 8 mei nog in een kast op Schaep en Burg lagen, werd op 21 mei geen spoor meer aangetroffen. Wel kropen twee mestkevers in de kast rond.

- Een dood vrouwtje van een Bonte Vliegenvanger lag op 12 juni op Schaep en Burg tussen zes jonge Koolmezen. In 1988 was deze kast door Bonte Vliegenvangers bewoond.
- Een dode Pimpelmees, verstrikt in nestmateriaal werd gevonden in een kast bij de Korporaal van Oudhousden kazerne. In een ringmussenest lag daar een wit ei. Van de vijf afgesloten kasten werden er na opening eind april twee door Koolmezen bezet. Vier kasten werden tot aan de nok met houtspaanders gevuld. In één daarvan broedde een Roodborst, in een ander een Ringmus. Een kast die twee koolmeeseieren bevatte, werd overgenomen door een Bonte Vliegenvanger die er zes jongen in grootbracht.
- Op Heidebloem werd in twee mezenkasten door een Tjiftjaf gebroed op ca. 2,5 m. van de grond. Een dode Pimpelmees werd daar op een nest van veertien eieren gevonden.

PRAKTIJKERVARINGEN MET KARTONNEN NESTKASTEN

Dick A. Jonkers

Inleiding

In het verleden zijn meerdere keren pogingen ondernomen om kartonnen nestkasten op de markt te brengen. Het bleef altijd bij kleine aantallen en de praktijkervaringen ermee waren slecht. In 1988 begon een groot winkelbedrijf de cliëntele bij aankoop van zaden voor vogels gratis een kartonnen nestkast te verstrekken. Vogelbescherming anticipeerde hierop door mij als lid van de Werkgroep Nestkast-onderzoek te vragen om te onderzoeken hoe deze kartonnen nestkasten zich in de praktijk hielden.

Door de fabrikant werden gratis dertig nestkasten voor onderzoek ter beschikking gesteld.

Beschrijving van de nestkast

De kasten werden geleverd als bouw pakket in de vorm van een kartonnen plaat. Deze was aan de buitenzijde geplastificeerd en bedrukt met een roodbruin nervenaandoenachtig patroon. De vorm was in het karton geperst en door op de stanslijnen te vouwen kon de kast worden geconstrueerd. In de bodem waren gaatjes geperst om vocht af te voeren. De deksel kon met lippen in de zijkant worden gestoken. De voorkant van de deksel stak enkele centimeters uit. Voor het ophangen waren er boven en beneden lippen met een gaatje waar een schroef of spijker doorheen kon worden gedaan. Het vlieggat was al klein uitgesneden. Door respectievelijk een voorgeperste cirkel of ovaal weg te drukken kon een groter vlieggat worden gecreeerd.

Het ophangen

De nestkasten werden in drie partijen verdeeld. Vijftien kasten kwamen binnen het natuurreservaat het Hilversums Wasmeer, een afgesloten gebied, te hangen. Het terrein is eigendom van de Stichting Gooisch Natuurreservaat. Het is een voormalig heideven met daar omheen stroken loofhout (veel Amerikaanse Eik) en naaldhout (Grove Den). Van een oud nestkastenbestand waren nog enkele kasten aanwezig.

Tien kasten werden opgehangen in een particulier bosgebied rond een villa bij Leersum. Hier bevond zich hoofdzakelijk naaldhout, waaronder vrij veel tsuga's en Fijnspar.

In beide gevallen vond het ophangen begin januari 1989 plaats. De ophanghoogte bedroeg respectievelijk ca. 1,50 meter en 1 meter in de windrichtingen noord tot oost. Omdat gevreesd werd dat de kasten anders vroegtijdig van de boom zouden vallen, werden zij niet met schroeven/spijkers, maar met geplastificeerd binddraad bevestigd. De vlieggaten werden steeds in de volgorde klein, groot, ovaal gemaakt.

Vijf kasten werden bij particulieren uitbesteed die deze in februari 1989 aan of rond hun woningen in Breukelen, Bussum, Hilversum, De Meern (volkstuin) en Arnhem bevestigden.

Controles

Voor het broedseizoen werd geregeld gecontroleerd in welke staat de kasten zich bevonden. Daarna controleerden de particulieren van maart-juni frekwent de kasten. Bij Leersum werden de kasten drie keer door mijzelf gecontroleerd. Rond het Hilversums Wasmeer was dit eveneens het geval en geschiedde dit eens in de tien dagen. Van elke kast werd genoteerd hoe deze zich hield en wat de inhoud tijdens de controle was.

Resultaten

De kasten rond het Hilversums Wasmeer waren in februari al zacht van het vocht, hoewel het weinig geregend had. Tot eind april bleven de lipsluitingen zacht, waardoor in één geval de kast weer open ging staan. Later in het seizoen waren de kasten weer droog. De problemen met het goed laten sluiten van de kasten bleven. Van acht kasten werden de vlieggaten door mezen groter gemaakt en er ontstonden rafelige openingen.

Bij drie kasten hakten Grote Bonte Spechten zeer grote gaten.

Verder werd één kast volledig door spechten vernield.

Voor het broedseizoen werd in een aantal kasten door mezen overnacht. Sommige van die kasten werden later toch niet bewoond.

Vijf kasten werden bewoond door Koolmezen en één door een paartje Pimpelmecs. Sterfte van jongen werd niet geconstateerd.

Van de tien Leersumse kasten viel er één die volledig doordrenkt was met vocht van de boom. Verder stonden door het vocht vier kasten min of meer regelmatig open. In dit bos bleven de kasten vrijwel allemaal vochtig.

Voor zover de gaten dit nog niet waren, werden zij alle door mezen groter gemaakt. Een kast werd door een specht open gehakt. Slechts één kast raakte bewoond. Een Pimpelmec bracht er een broedsel in groot.

De kasten binnen de bebouwing waren net als de andere aanvankelijk vochtig, maar droogden later op. Deze werden wel in de gaten gehouden, maar op één na niet gecontroleerd. Dat was ook niet noodzakelijk zolang er geen nestel-activiteiten waren. Er waren dan ook geen problemen met de sluitingen van de deksels van de kasten. Enkele kasten gingen enigszins bol staan nadat zij waren opgedroogd. Van de kasten binnen het biotooptype bebouwing raakte er geen enkele bewoond.

Conclusie

In ons regenachtig klimaat is het ophangen van kartonnen nestkasten niet aan te bevelen. Tijdens langdurige vochtige periodes worden deze zo zacht dat ze uit elkaar vallen. Van tevoren is niet te bepalen hoe het weer tijdens het broedseizoen zal zijn. Het risico dat een bewoonde kast met eieren of jongen kapot gaat mag men niet lopen. De kwetsbaarheid van de kasten is groot. De sluiting fungeert bij vochtig weer en/of controles niet goed. Binnen de bebouwing zouden katten kans kunnen zien de constructie uit elkaar te trekken. Wanneer zij op de kast gaan zitten, een verschijnsel dat bij houten kasten nogal eens geconstateerd wordt, laat de kast zeker van de bevestiging los. Bevestigen kan beter met geplastificeerd draad dan met schroeven/spijkers geschieden. Op grond van de geconstateerde feiten mag worden verwacht dat de kasten hooguit twee jaar meegaan. De kasten werken niet selectief voor de kleine holenbroeders. De grotere hakken de gaten voor het grootste deel open. Spechten vernielen de kasten geheel. Voor nestkastonderzoek zijn de kasten ongeschikt. Uit de gegevens blijkt dat er in een droog voorjaar geen abnormaal hoge sterfte van jongen plaats heeft. De fabrikant zou de aanbeveling kunnen doen om de kastjes niet in de vrije natuur, maar als broedhokjes in volièeres op te hangen.

Literatuur: Smit, A. 1988 Nestpredatie door katten. Nieuwsbrief SOVON
Werkgroep Nestkastonderzoek 6(1): 9-11

12. Geraadpleegde literatuur

1. De Boo, M. Bosvogels verkommeren door zure regen en kalkgebrek. Windeieren en pootbreuken. NRC 14-11-1989.
2. Drent, P.J. & J.W.Woldendorp 1989. Acid rain and eggshells Nature 339 no. 6224 : 431.
3. Glutz von Blotzheim, U.N. & K.M.Bauer 1980. Handbuch der Vögel Mitteleuropa Band 9 Columbiformes & Piciformes.
4. Jonkers, D.A. & R.Kole & J.Taapken (red.) 1987. Vogels tussen Vecht en Eem. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken Hilversum.

1 . Bikbergen	16. Juliana-oord
2 . Boekesteyn + Schaep en Burg	17. Kasteel Sypesteyn
3 . Bussumse Waterleiding	18. Kolonel v.d.Palmkazerne
4 . Conferentie-oord Hoorneboeg	19. Korporaal van Oudheusden kazerne
5 . Crailo	20. Kwekerij Gooi- en Eemlust
6 . Dassenbos	21. Laarder Wasmeer
7 . De Beek	22. Oud-Cruysbergen
8 . De Cruysberg	23. Postiljonheide
9 . De Snip	24. Ruïnedorp Crailo + kamp Crailo
10. Fransche Kamp	25. Smithuyserbos-noord
11. Gooilust	26. Spanderswoud
12. Heidebloem	27. Vogelreservaat Aardjesberg
13. Hilverbeek	28. Westbatterij Muiden
14. Hilversums Wasmeer	29. Zwarte Berg/Hoorneboeg
15. Hilversum Wasmeer complex/ Smithuyserbos-zuid	30. Zwarte Berg

